

Ольга Валеріївна Лазорко,
кандидат психологічних наук, докторант кафедри загальної та соціальної психології,
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки,
просп. Воли, 13, м. Луцьк, Україна.

СОЦІАЛЬНО-ФРУСТРАЦІЙНИЙ ВИМІР ПРОФЕСІЙНОЇ БЕЗПЕКИ В ПЕРІОД ВИБОРУ ПРОФЕСІЇ

У статті конкретизовано теоретико-методологічні аспекти вивчення феномену професійної безпеки особистості в період вибору професії у ракурсі його соціально-фрустраційної детермінації. Окреслено основні аспекти запропонованої дослідницької позиції теоретичного аналізу і розробки програми емпірико-діагностичного вивчення. Теоретична концептуалізація проблеми торкається розгляду аспектів професійної безпеки особистості в період вибору професії та специфіки переживання соціальної задоволеності юнаків як ознаки особистісної готовності підвищення якості професійного та особистого життя в майбутньому. Розроблена програма емпіричного дослідження, а також комплекс використаних методів математичної обробки результатів дослідження дає змогу конкретизувати зміст соціально-фрустраційної детермінації вибору професії в старшому шкільному віці: послідовність збільшення показників рівня соціальної фрустрованості відображена у зміні її психологічних ознак від емансипованої самостійності, раціональної відповідальності до інтелектуального відчуження.

Ключові слова: професійна безпека особистості, професійний вибір, професійний намір, соціальна фрустрованість, старшокласник.

Постановка проблеми. Прагнення покращити ефективність процесу професіоналізації особистості актуалізує питання вивчення його надійності та безпеки, адже реальний стан соціально-економічного і політичного розвитку сучасного суспільства все гостріше ставить проблему психологічного аналізу факторів, які заважають або блокують професійний ріст і розвиток фахівця. На нашу думку, повноцінний розвиток справжнього надійного професіонала розпочинається у період вибору професії. Недарма в колі фахівців з професійної психології вважають, що саме професія сприяє тривалості життя людини. І від того, наскільки ефективно відбудеться професійне самовизначення молодого людини, в подальшому буде залежати її життєве самоствердження у суспільстві. Загалом, аспекти гармонійного розвитку фахівця передбачають правильне професійне самовизначення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Результати аналізу основних теоретичних уявлень і емпіричних даних щодо особливостей вивчення професійної безпеки особистості у вітчизняній та зарубіжній психології, показують суттєві доробки у цій сфері (К. Абульханова-Славська, В. Бодров, Ж. Вірна, Є. Ільїн, Є. Климов, І. Кон, Г. Ложкін, Г. Нікіфоров, М. Пряжніков, В. Рибалка, О. Саннікова, В. Шадриков, Н. Чепелева, Н. Шевченко та ін.).

Можна виокремити серію досліджень, які стосуються специфіки розвитку і трансформації структури професійної діяльності і свідомості особистості фахівця як активного суб'єкта діяльності та вивчення особливостей життєвого та професійного розвитку особистості в межах онтогенетичних досліджень проблем життєвої перспективи та професійного самовизначення особистості. Загальною їх особливістю є розгляд і теоретико-практична інтерпретація особливостей

професійної безпеки фахівця в межах вивчення професійної адаптації, де досконало вивчаються аспекти професійної успішності і надійності фахівця, розкриваються особливості професійних деструкцій та деформацій особистості в ході професійної реалізації, а також питання професійного здоров'я і благополуччя фахівця в межах онтогенетичних аспектів переживання криз професійного становлення (С. Безносів, Є. Ільїн, Г. Ложкін, Н. Майсак, О. Маклаков, В. Медведєв, Н. Осухова, О. Тімченко та ін.). Зазначені аспекти проблеми урештешують науково-прикладну потребу у глибшій інтерпретації професійної безпеки особистості.

Метою запропонованого матеріалу є теоретичне обґрунтування феномену професійної безпеки та емпіричне визначення психологічних координат професійної безпеки особистості в період вибору професії.

Виклад основного матеріалу. Розпочинаючи теоретико-методологічний екскурс у проблему професійної безпеки особистості, відразу відзначимо авторське розуміння *професійної безпеки*, яке зведено до сукупності поточного стану та факторів, що характеризують стабільність і стійкість професійного рівня розвитку людини, що дозволяє їй підтримувати гідний рівень життя. Також професійну безпеку можна розглядати як систему заходів, спрямованих на забезпечення захисту людини від внутрішніх і зовнішніх загроз у сфері професіоналізації, що торкаються питань виживання суб'єкта у кризових умовах, захисту важливих професійних інтересів особистості, створення внутрішнього імунітету і зовнішнього захисту від дестабілізуючих впливів та можливість забезпечення гідних умов життя та сталого розвитку особистості.

З такого тлумачення цього психологічного фено-

мену є зрозумілим, що центральною фігурою в психології професійної безпеки є людина, яка є не тільки «фокусом» соціальної системи і біологічною істотою, а, передусім, представляє собою рухливу, самокеровану і цілісну систему, в якій органічно поєднані за своєю суттю усі закономірності – механічні, фізіологічні, хімічні, біологічні, соціальні, енергетичні, інформаційні тощо. Загалом будь-яка людина не народжується, а стає суб'єктом в процесі своєї діяльності, спілкування та інших видів діяльності. І, що дуже важливо, цей процес такої активної професіоналізації особистості розпочинається у старшому шкільному віці, коли закріплюються центральні психологічні новоутворення особистісного та професійного самовизначення.

Для нашого дослідження важливого значення набувають праці, в яких висвітлено різні аспекти життєвого і професійного розвитку особистості, серед яких праці О. Бондарчука, Ж. Вірної, Є. Климова, В. Моргуна, П. Шавір та ін.; проблема становлення сенсових утворень старшокласників у теорії професійної орієнтації висвітлена у розробках Є. Климова, В. Колинько, Т. Кудрявцева, М. Пряжнікова, які визначили концептуальні положення, умови підготовки молодих людей до життєвого та професійного самовизначення. В якості самостійного предмету дослідження професійне самовизначення старшокласників представлено у роботах М. Боришевського, М. Савчина, А. Брушлинського, В. Татенко, Т. Титаренко, Е. Чудновського тощо.

Функціональний зміст професійного самовизначення старшокласника локалізується у формуванні його професійного наміру, що, зрештою, визначає його життєві і професійні цілі. Можна сказати, що професійний намір є домінуючою соціальною потребою юнаків, яка визначає межі їх мотиваційної детермінації професійної реалізації. З цього приводу ще Л. Виготський зазначав, що вибір професії – це не тільки вибір певної професійної діяльності, це є вибір життєвого шляху, пошук конкретного місця у суспільно-виробничому процесі, включення себе в життя соціуму на основі визначення свого покликання і вибору своєї основної справи життя [2]. Саме у цієї особистості, що стала на шлях самовизначення, з'являється здатність повністю покладатися на себе – робити самостійний вибір, займати свою позицію, бути відкритою і готовою до нових поворотів життєвого шляху. Результатом особистісного зростання й самовизначення є відчуття людиною контактної межі між собою і рештою світу; стан рівноваги і внутрішньої стійкості; зняття внутрішньої напруги і зайвої тривожності; загострення почуття краси навколишнього світу, зростання уважності та любові до людей [6].

В межах теоретичного огляду проблеми мусимо додати, що намір може інтерпретуватися не тільки як неусвідомлюваний імпульс до дії в термінології З. Фрейда [8]. Зокрема, А. Адлер наголошує на наяв-

ності у кожної людини постульованої конкретної мети чи наміру для досягнення максимально можливого результату в актуальній життєвій ситуації [1], а К. Юнг вважає необхідним проникнення у смисл свого життя та добровільне принесення «себе в жертву своєму покликанню» [8]. На суттєвості інтенціональності для життя людини як властивості мати бажання й наміри, здійснювати їх чи, навпаки, відмовлятися від них наголошує Л. Шнейдер [7], адже інтенціональна, предметна спрямованість активності людини є основною рушійною силою особистісного розвитку. М. Гінзбург, який пояснює значення професійного самовизначення через «двоплановість» особистісного самовизначення, яке складається з ліній змістовного і часового майбутнього, зазначає, що лінія змістовного майбутнього визначає головний напрямок розвитку особистості і втілена в ідеальній меті, а конкретний вибір професії пов'язується з лінією часового майбутнього і виконує роль «реалізуючих механізмів» [3]. І. Кон поняття наміру трактує як рішення людини здійснити дію і досягнути певного результату, що є результатом попередньої духовної діяльності: усвідомлення завдань, які постають перед людиною, зумовлених інтересами та потребами (власними, суспільними чи інших людей), визначення перед собою мети, вибір відповідних засобів для досягнення мети [5]. А. Карпов використовує поняття квазіпотреби в прийнятті рішень при аналізі професій у трудовій діяльності людини, адже, на його думку, при прийнятті рішень у професійній діяльності чи у звичних життєвих рішеннях рухом думки опосередковується побудова образу ситуації (як окремого випадку функціонального прояву образу світу) та готовність суб'єкту до її зміни на основі роздумів [4].

З огляду на проведений аналіз проблеми, можемо констатувати, що професійний вибір для юнака локалізований у його професійному намірі, який означає відсутність сумнівів, переконаність у правильності професійного вибору, здатність досягати поставлених цілей, пошук конкретних способів його реалізації. Хоча професійні наміри є динамічними, кожній людині властива відносна стійкість наміру: наміри, які спонукають нас до діяльності, є відносно стійкими протягом певного проміжку часу. Стійкість професійних намірів пов'язана з усвідомленням вимог спеціальності, труднощів оволодіння нею та готовністю до їх переборення. Звісно, в процесі професійного навчання наміри можуть змінюватися, тому на сучасному етапі важливими є допомога старшокласникам у вивченні своїх особистісних властивостей, інтересів та здібностей; надання детальної інформації про навчальні заклади, різні професії, правила вибору професій.

Теоретична концептуалізація зазначеної проблеми неможлива без розгляду аспектів переживання соціальної задоволеності юнаків, що, на нашу думку, не тільки більш чітко окреслює образ майбутньої професійної реалізації, але й є центральною ознакою

наміру підвищення якості професійного та особистого життя в майбутньому. Тому, логічним є розгляд соціальної фрустрованості особистості, яка виражається у незадоволеності соціальними досягненнями в основних аспектах життєдіяльності, тобто є повною протилежністю соціальної задоволеності. В старшому шкільному віці, коли «почуття дорослості» змушує юнака проявляти самостійність у вирішенні життєвих проблем, саме соціальна фрустрованість виявляє тенденцію загостреного прояву в силу особливостей юнацького бажання «володіти світом» і проявляти активну реакцію на різні події оточуючого життя.

Ще один важливий момент, яким ми користуємося у своєму дослідженні: професійне самовизначення передбачає не якусь єдину генеральну лінію становлення, а існування низки варіантів його прояву. Це й привело нас до думки про перевагу проведення індивідуально-орієнтованого дослідження з метою вивчення показників змісту професійного вибору і об'єктів незадоволеності старшокласника у його соціальної реалізованості, а саме його соціальної фрустрованості.

Для емпіричного підтвердження сформульованих нами теоретичних положень щодо професійного вибору старшокласників, що відбувається у вигляді їх наміру як образу реалізації у майбутній професійній діяльності та визначення правомірності використання запропонованих діагностичних засобів було проведено дослідження на вибірці учнів випускних класів, що склала 180 осіб. Дослідницька робота проводилася на базі загальноосвітніх шкіл м. Луцька (№ 10, 20, 22, 24). Під час формування вибіркової сукупності було дотримано вимоги до її змістовності та еквівалентно-

сті.

Серед діагностичних методик використовувалися методики: діагностики рівня соціальної фрустрованості особистості Л. Васермана (модифікований варіант); визначення професійної спрямованості Дж. Холанда; визначення професійних установок підлітків І. Кондакова. При обробці результатів констатувального експерименту використовувався *t*-критерій Ст'юдента для незалежних вибірок для встановлення статистично-значущих відмінностей середніх значень груп, що відповідають різним рівням прояву соціальної фрустрованості старшокласників та кореляційний аналіз для встановлення взаємозв'язку між діагностованими показниками.

Для статистично-математичної обробки отриманих емпіричних даних, насамперед, усі досліджувані були поділені на 3 групи за рівнем прояву у них показників соціальної фрустрованості: група 1 – старшокласники з високим рівнем соціальної фрустрованості (41,1 % загальної вибірки), група 2 – середній рівень (35,6 %), група 3 – низький рівень соціальної фрустрованості (23,3 %).

Диференціація груп проводилася за допомогою методики діагностики рівня соціальної фрустрованості Л. Васермана, яка попередньо пройшла процедуру модифікації із дотриманням всіх вимог, які ставляться до подібних процедур. Також був підрахований середній індекс рівня соціальної фрустрованості для нашої вибірки.

Статистично значущі показники зафіксованих відмінностей прояву соціальної фрустрованості старшокласників представлено у табл. 1.

Таблиця 1.

Статистично значущі відмінності в показниках рівня соціальної фрустрованості респондентів

Діагностичні показники	Хсер	Хсер	t-кр.	P
Соціальна фрустрованість (гр. 1) vs Соціальна фрустрованість (гр. 2)	3,58	2,00	25,5	0,000
Соціальна фрустрованість (гр. 1) vs Соціальна фрустрованість (гр. 3)	3,58	0,52	31,7	0,000
Соціальна фрустрованість (гр. 2) vs Соціальна фрустрованість (гр. 3)	2,00	0,52	22,4	0,000

Подальша діагностична робота стосувалася об'єктивного підтвердження відмінностей в особистісно-поведінкових характеристиках старшокласників, яке було отримано при опрацюванні решти зазначених діагностичних методик.

Зокрема, при обробці результатів методики визначення професійної спрямованості особистості Дж. Холанда з'ясовано, що у групі з високим рівнем прояву соціальної фрустрованості домінують такі типи особистостей як «реалістичний» (Хсер=8,21) та «підприємницький» (Хсер=8,21); у групі із середнім рівнем – типи «соціальний» (Хсер=10,3) та «інтелектуальний» (Хсер=9,06); а в групі із низьким рівнем соціальної фрустрованості – типи «соціальний» (Хсер=11,2) та «артистичний» (Хсер=8,16). Такі ре-

зультати є дуже інформативними, адже кожному рівневі соціальної фрустрованості відповідає домінуюча тенденція прояву професійної спрямованості: чим вище рівень соціальної задоволеності старшокласника, тим краще проявляється стійкий професійний вибір у майбутній соціономічній сфері діяльності (табл.2).

У виявлених професійних установках старшокласників спостерігається ідентичний факт відмінностей за рівнями прояву соціальної фрустрованості. А саме, за результатами опитувальника професійних установок І. Кондакова з'ясовано, що у групі з високим рівнем соціальної фрустрованості домінують професійні установки «раціоналізму» (Хсер=6,43) та «залежності» (Хсер=6,06); у групі із середнім рівнем – установ-

ки «залежності» ($X_{сер}=6,06$) і «рішучості» і «завищеної самооцінки» ($X_{сер}=5,92$) (табл. 3). ($X_{сер}=5,60$); а в групі із низьким рівнем соціальної фрустрованості – установки «оптимізму» ($X_{сер}=6,00$)

Таблиця 2.

Статистично значущі відмінності в показниках професійної спрямованості респондентів

Діагностичні показники	$X_{сер}$	$X_{сер}$	t-кр.	P
Реалістичний тип (гр. 1) vs Реалістичний тип (гр. 2)	8,21	6,25	3,23	0,001
Реалістичний тип (гр. 1) vs Реалістичний тип (гр. 3)	8,21	6,33	2,65	0,009
Інтелектуальний тип (гр. 1) vs Інтелектуальний тип (гр. 2)	6,44	9,06	-5,17	0,000
Інтелектуальний тип (гр. 2) vs Інтелектуальний тип (гр. 3)	9,06	6,52	4,60	0,000
Соціальний тип (гр. 1) vs Соціальний тип (гр. 2)	7,44	10,3	-6,89	0,000
Соціальний тип (гр. 1) vs Соціальний тип (гр. 3)	7,44	11,7	-9,23	0,000
Артистичний тип (гр. 1) vs Артистичний тип (гр. 3)	5,68	8,16	-6,16	0,000
Артистичний тип (гр. 2) vs Артистичний тип (гр. 3)	6,32	8,16	-4,18	0,000

Таблиця 3.

Статистично значущі відмінності в показниках професійних установок респондентів

Діагностичні показники	$X_{сер}$	$X_{сер}$	t-кр.	P
Рішучість-нерішучість (гр. 1) vs Рішучість-нерішучість (гр. 2)	4,85	5,61	-3,08	0,002
Рішучість-нерішучість (гр. 1) vs Рішучість-нерішучість (гр. 3)	4,85	3,19	6,27	0,000
Рішучість-нерішучість (гр. 2) vs Рішучість-нерішучість (гр. 3)	5,61	3,19	8,57	0,000
Імпульсивність-раціоналізм (гр. 1) vs Імпульсивність-раціоналізм (гр. 2)	6,43	5,04	5,62	0,000
Імпульсивність-раціоналізм (гр. 1) vs Імпульсивність-раціоналізм (гр. 3)	6,43	2,64	15,1	0,000
Імпульсивність-раціоналізм (гр. 2) vs Імпульсивність-раціоналізм (гр. 3)	5,04	2,64	8,27	0,000
Реалізм-оптимізм (гр. 1) vs Реалізм-оптимізм (гр. 3)	3,55	6,00	-8,41	0,000
Реалізм-оптимізм (гр. 2) vs Реалізм-оптимізм (гр. 3)	3,46	6,00	-8,61	0,000
Занижена-завищена самооцінка (гр. 1) vs Занижена-завищена самооцінка (гр. 2)	3,33	4,64	-5,77	0,000
Занижена-завищена самооцінка (гр. 1) vs Занижена-завищена самооцінка (гр. 3)	3,33	5,92	-10,42	0,000
Занижена-завищена самооцінка (гр. 2) vs Занижена-завищена самооцінка (гр. 3)	4,64	5,92	-4,68	0,000
Незалежність-залежність (гр. 1) vs Незалежність-залежність (гр. 3)	6,06	3,77	7,79	0,000
Незалежність-залежність (гр. 2) vs Незалежність-залежність (гр. 3)	6,06	3,78	7,59	0,000

Узагальнення щодо соціально-фрустраційного виміру професійної безпеки в період професійного самовизначення потребує вивчення значущих взаємозв'язків між діагностованими показниками, для

чого було використано кореляційний аналіз. У досліджуваних з високим показником рівня соціальної фрустрованості виявлено позитивний зв'язок між показниками професійної установки «нерішучості» та

«заниженої самооцінки» ($r=0,24$ при $p \leq 0,05$); а також негативний зв'язок між показниками «інтелектуального типу» і «оптимізму» ($r=-0,24$ при $p \leq 0,05$) та показниками «соціального типу» і «завищеної самооцінки» ($r=-0,34$ при $p \leq 0,05$). Виявлені взаємозв'язки характеризують старшокласників цієї групи як нерішучих і песимістично спрямованих у професійному виборі, які у загальному вигляді складають загальний психологічний портрет «інтелектуального відчуження».

У досліджуваних із середнім рівнем соціальної фрустрованості виявлено позитивний зв'язок між показниками професійної установки «рішучості» та «оптимізму» ($r=0,39$ при $p \leq 0,05$); а також негативний зв'язок між показниками «інтелектуального типу» і «підприємницького типу» ($r=-0,27$ при $p \leq 0,05$), показниками «соціального типу» та «підприємницького типу» ($r=-0,31$ при $p \leq 0,05$); між показниками професійної установки «рішучості» та «імпульсивності» ($r=-0,37$ при $p \leq 0,05$) та «імпульсивності» та «завищеної самооцінки» ($r=0,30$ при $p \leq 0,05$), що загалом в описі виявлених характеристик, дає змогу визначити психологічний портрет цих старшокласників як «раціонально відповідальність».

У досліджуваних із низьким рівнем соціальної фрустрованості виявлено позитивний зв'язок між показниками соціальної фрустрованості і «підприємницького типу» ($r=0,32$ при $p \leq 0,05$), показниками «реалістичного типу» і «артистичного типу» ($r=0,37$ при $p \leq 0,05$) та негативний зв'язок між показниками соціальної фрустрованості та професійної установки «імпульсивності» ($r=-0,31$ при $p \leq 0,05$).

льної фрустрованості та професійної установки «імпульсивності» ($r=-0,31$ при $p \leq 0,05$). Виявлені взаємозв'язки характеризують старшокласників цієї групи як демонстративних і оптимістично спрямованих у професійному виборі, які у загальному вигляді складають загальний психологічний портрет «емансипованої самостійності».

Висновки. Отримані результати дають змогу зробити висновки про детермінацію змісту професійного вибору старшокласників показниками соціальної фрустрованості: у групі старшокласників із високим рівнем соціальної фрустрованості верифіковано психологічний портрет «інтелектуального відчуження», де експліковано домінуючі ознаки невпевненості, песимістичності та інтелектуальної закритості та розміркованості; у групі старшокласників із середнім рівнем соціальної фрустрованості – психологічний вимір «раціональної відповідальності» супроводжується рішучістю, оптимізмом, відкритістю та особистісною відповідальністю; а в групі старшокласників із низьким рівнем соціальної фрустрованості – «емансипована самостійність» знаходить вияв у впевненості, незалежності та готовності до соціального самоствердження.

Запропонований варіант теоретичного та емпірико-діагностичного вивчення співвідношення показників соціальної фрустрованості та професійної спрямованості і професійних установок старшокласників ще раз доводить, що запропонований формат дослідження є продуктивним засобом визначення профілю професійної безпеки в майбутній професійній діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Адлер А. Практика и теория индивидуальной психологии / А. Адлер; [пер. с англ. А. Боковикова]. – М. : Академический проект, 2007. – 240 с. – (Серия «Психологические технологии»).

2. Выготский Л. С. Собрание сочинений в шести томах / Л. С. Выготский. – Т. 3 : История развития высших психических функций. – М. : Педагогика, 1983. – 368 с.

3. Гинзбург М. Р. Сформированность личностной идентичности как показатель успешности социализации в старшем подростковом и юношеском возрастах / М. Р. Гинзбург. – Мир психологии. – 1998. – № 1. – С. 21-26.

REFERENCES

1. Adler, A. (2007). *Praktika i teoriia individualnoi psikhologii [The practice and theory of individual psychology]*. Moscow: Akademicheskii projekt [in Russian].

2. Vygotskii, L. S. (1983). *Istoriia razvitiia vysshykh psikhicheskikh funktsii [History of development of higher mental functions]*. (Vol. 3). Moscow: Pedagogika [in Russian].

3. Ginzburg, M. R. (1998). Sformirovannost lichnostnoi identichnosti kak pokazatel uspešnosti sotsializatsii v staršem podrostkovom i yunosheskom vozrastakh [Maturity of personal identity as an indicator of the success of socialization at the late teen and early adulthood]. *Mir psikhologii*. – World of Psychology, 1, 21-26 [in Russian].

4. Karpov, A. V. (1999). *Psikhologiya menedzhmenta [Psychology of Management]*. Moscow: Gardarika [in

4. Карпов А. В. Психология менеджмента / А. В. Карпов. – М. : Гардарика, 1999. – 584 с.

5. Кон И. С. Психология ранней юности / И. С. Кон. – М. : Просвещение, 1989. – 255 с.

6. Фельдштейн Д. И. Психология становления личности / Д. И. Фельдштейн. – М. : Межд. Пед. Академия, 1994. – 192 с.

7. Шнейдер Л. Б. Профессиональная идентичность : теория, эксперимент, тренинг / Л. Б. Шнейдер. – М. : Изд-во Моск. соц.-психол. ин-та; Воронеж : Изд-во «МОДЭК», 2004. – 600 с.

8. Хьёлл Л. Теории личности / Л. Хьёлл, Д. Зиглер. – СПб. : Питер Пресс, 1997. – 608 с.

Russian].

5. Kon, I. S. (1989). *Psikhologiya rannei yunosti [Psychology of early adolescence]*. Moscow: Prosveshchenie [in Russian].

6. Feldshtein, D. I. (1994). *Psikhologiya stanovleniya lichnosti [Psychology of personality formation]*. Moscow: Mezhd. Ped. Akademiia [in Russian].

7. Shneider, L. B. (2004). *Professionálnaia identichnost: teoriia, eksperiment, trening [Professional identity: theory, experiment, training]*. Moscow: Izd-vo Mosk. sots.-psihol. in-ta; Voronezh: Izd-vo «MODEK» [in Russian].

8. Hioll, L. & Ziegler, J. *Teorii lichnosti [Theories of Personality]*. SPb.: Piter Press [in Russian].

*Ольга Валерьевна Лазорко,
кандидат психологических наук, докторант кафедры общей и социальной психологии,
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки,
просп. Воли, 13, г. Луцьк, Україна.*

СОЦИАЛЬНО-ФРУСТРАЦИОННОЕ ИЗМЕРЕНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ В ПЕРИОД ВЫБОРА ПРОФЕССИИ

В статье конкретизированы теоретико-методологические аспекты изучения феномена профессиональной безопасности личности в период выбора профессии в ракурсе его социально-фрустрационной детерминации. Определены основные аспекты предложенной исследовательской позиции теоретического анализа и разработки программы эмпирико-диагностического изучения. Теоретическая концептуализация проблемы касается рассмотрения аспектов профессиональной безопасности личности в период выбора профессии и специфики переживания социальной удовлетворенности юношей как признака личностной готовности повышения качества профессиональной и личной жизни в будущем. Разработанная программа эмпирического исследования, а также комплекс использованных методов математической обработки результатов исследования позволяют конкретизировать содержание социально-фрустрационной детерминации выбора профессии в старшем школьном возрасте: последовательность увеличения показателей уровня социальной фрустрированности отражена в изменении ее психологических признаков от эмансипированной самостоятельности, рациональной ответственности до интеллектуального отчуждения.

Ключевые слова: профессиональная безопасность личности, профессиональный выбор, профессиональное намерение, социальная фрустрированность, старшеклассник.

*Olha Lazorko,
PhD (Candidate Degree in Psychology), doctoral student of General and Social Psychology Department,
Lesia Ukrainka Eastern European National University,
13, Prospect Voli, Lutsk, Ukraine*

SOCIO-FRUSTRATIONAL DIMENSION OF PROFESSIONAL SAFETY DURING THE PERIOD OF CAREER CHOICE

This article elaborates the theoretical and methodological aspects of studying the phenomenon of professional of individual safety during the period of career choice in perspective of its socio-frustrational determination. The basic aspects of the proposed research position of theoretical analysis and empirical and diagnostic program elaboration are defined. The theoretical conceptualization of the problem concerns aspects of personality's professional safety within the period of making a career choice and specific experience of young people social satisfaction as a sign of personal readiness to improve the quality of professional and personal life in the future. The program of empirical research and methods of complex mathematical processing of research results enable to concretize the content of socio-frustrational determination of career choice of senior school aged students: the consistency of the increase of social frustration level indicators is reflected in the change of its psychological features from emancipated independence, rational responsibility to intellectual exclusion.

Keywords: personal professional safety, professional choice, professional intent, social frustration, senior school pupil.

Подано до редакції 10.08.2015
